

Рецензия

От професор (почетен професор и сенатор на НБУ) **Георги Фотев Георгиев**, доктор на науки.

Относно: научно-преподавателските постижения на доцент **Стефан Иванов Дечев** д.н., участник в **конкурс за професор** в ПН : 3.1. Социология, антропология и науки за културата”, департамент „Антропология“, обявен в ДВ бр. 51/05.06.2026 г. *За участие в конкурса след изтичане на законовия срок* е подал документи, отговарящи на изискванията на ЗРАСРБ, един кандидат – доц. Стефан Иванов Дечев, д.н.

Стефан Дечев е дипломиран магистър на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски” с втора специалност философия. По-късно той допълва квалификацията си с интензивен курс в Университета в Лайден, Холандия: „История и компютри. Новите медии и напреднали методи за историци и архивисти”. В Централноевропейският университет, Будапеща Стефан Дечев посещава летен курс „Глобалното картографиране: Ревизиране на символните географии” . За научното развитие и израстване на доц. Стефан Дечев имат особено значение статуса му на изследовател в Istitute for Advanied Studty , Будапеща и в други аналогични институции, гостуването му като преподавател в Университета в Грац, Австрия, в Университета Комплетенсе, Мадрид, Амстердамския университет в Холандия, Университета Остин, Тексас, САЩ и др.

Доц. Стефан Дечев има успешни участия с доклади в представителни научни събития в Брюксел, Мадрид, Будапеща, в Германия и САЩ . Той членува в авторитетни научни асоциации. Получавал е стипендии за специализации и награди в чужбина за научни постижения.

Учасникът в конкурса за професор е успешен ръководител на докторанти, поименно регистрирани факти в приложената документация .

Доц. Дечев владее английски, руски, френски, испански, сърбохърватски.

Като интелектуалец Стефан Дечев е ярко активен в публичния форум на днешното българско общество, което прави учения интелектуалец, според моето определение за интелектуалци. Имам основания в академична процедура за избор на професор да обърна внимание на обстоятелството, което изглежда да е извън академията.

Моят вече покоен, поради нелеп инцидент в Лос Андежис, приятел проф. в Станфордския университет Майкъл Бурауой, президент на Американската социологическа асоциация и след това на Международната социологическа асоциация, в президентски

адрес постави началото на новата социологиченска поддисциплина *public sociology*. Бях силно озадачен, да не кажа скандализиран от неговата иновация, но случайно попаднах на една мисъл на Джон Мейнард Кейнс, която ме предизвика да променя коренно мнението си. Кейнс казва, че всяка наука в крайна сметка има пряка полза за обществото. Например химията. Отиваш в аптеката и си вземаш хапчета срещу главоболие. Как е обаче с хуманитарните и социалните науки? Тези науки се затварят в академията с разработения си концептуален инструментариум и са загрижени за академична кариера. Популярната наука не е решение на проблема.

Популяризацията компроментира научността. *Публичната социология* осъществява превод или особена форма на концептуална трансформация за успешно комуникиране с широката публика (обществото). Не е възможно тук да влизаме в подробности. Публичната социология е предизвикателство към антропологията и всички други социални и хуманитарни науки. На тези основания ценя високо участието на доц. Стефан Дечев, участник в конкурса за професор в департамента по антропология на НБУ.

За съжаление в родните академични среди се шири неразбиране за разликата между доцент и професор, което не се превъзмогва с формалните писани процедурни уредби. Големият преход в университетското научно израстване е от доцент в статуса на професор. Доцентът притежава компетентностите да владее и пре-подава *установените* актуални и перспективни знания, методи и т.н. в дадена научна област. Когато очертавам и оценявам в рецензията си многостранната научна и преподавателска дейност на доц. Стефан Дечев се вижда тази дейност в развитие и като натрупване, което дава основание той да пледира за университетското звание и длъжност на професор по антропология. Към казаното предстои да се осветлят други още по-отчетливи важни основания.

От предходното изложение и видно, че доц. Дечев не остава в конвенционалното поле на историческата наука, а търси и открива изследователски възможности на дисциплиналната форма на научното знание. Формата на научното знание е дисциплинарна (не в смисъла на Фуко) и е невъзможно да бъде друга. Науките са монодисциплинарни, интердисциплинарни, мултидисциплинарни и трансдисциплинарни. Доц. Дечев не остава в рамките на историята, а влиза продуктивно в полето на антропологията, което потвърждават неговите трудове, с които участва в конкурса за професор. Необходимо е предвалително изясняване на още едно фундаментално обстоятелство.

Антропологията се развива и формира, както всяка друга наука, по пътя на специализация и диференциация. Друг път на научно развитие няма и не е възможно да има. Съвременната антропология се различава дори от тази свързана с имената на

Радклиф-Браун, Бронислав Малиновски и др. от началото и първата половина на XX в. Радклиф-Браун оставя впечатлението, че си служи с названията антропология и социология като синоними. През втората половина на XX в. структурната антропология на Клод Леви-Строс разкрива дълбоки структури на човешката култура в митове, родство, **храна**, класификации, забрани и т.н.

Когато става дума за съвременната антропология имам предвид мултидисциплинарната наука, свързана с имената на Клифърд Гиърц, Марк Оже, Джеймс Клифърд, Джордж Маркърс и др. Тук не е възможно да се влиза в подробности.

Основни трудове на доц. Дечев като: „Между простонародните ястия и гозбите на Цариград. Храненето и кухнята в Османска България и околните земи (от 30-те години на XIX в. до 1878 г.)“ ; „От ориза на Азия до чушките на Америка. Една преплетена история на храната и кухнята в Османска България и околните земи (от края на XIV до началото на XIX в.)“ са *историческа* перспектива фокусирана върху **храната, кухнята, всекидневието, културните взаимодействия и формирането на националната идентичност**. Тези и редица други публикации са *par excellence историческа антропология*, която е една от потдисциплините на съвременната антропология, която е в семейно родство, ако използвам този термин на Гьоте, осмислен и от Витгенщайн, с историята.

В книгата си „Скритата история. Полемики“ доц. Стефан Дечев атакува с присъщия си неконформизъм най-влиятелната парадигма в съвременната българска историческа наука. Открояващо се високо научно достижение е книгата „Съединението срещу Задкулисието. Политика и памет (1885–1998)“ , получила скоро след излизане от печат наградата „Фелчак-Верещицки“ на Ягелонския университет и Дружеството на полските историци.

Научният законодател изисква от официалния рецензент да се произнесе изрично и недвусмислено върху научните приноси на конкурса за научна степен и университетска длъжност. Естествено се започва със задължителната *Самооценка* за научните приноси в трудавете, с които се участва в конкурса. Самооценката на Дечев включва всички значими научни приноси като е посочено конкретно в кой от трудове те се съдържат. Научните приноси, съдържащи се в авторските монографии, студии и статии са представени разгърнато и обосновано. Те са действителни и оригинални. Публичността на цялата документация, в т.ч. Самооценката прави ненужно преразказването. Между другото, нелепи и глупави са не рядко срещаните в рецензии и стантовища заявления, че даден учен бил скромен или нескромен, когато се произнасял за своите научни приноси. За подобни случаи е валидна знаменитата фраза на Гьоте, че са скромни

просящите/дриплювците. Който се занимава с наука борави с аргументи и те са единствено валидни. Това е в сърцевината на най-висшата добродетел в науката: интелектуалната честност, която изтъква Макс Вебер. Ще обърна внимание на някои от особено значимите ценности в трудовете на доц. Стефан Дечев.

Доц. Стефан Дечев е автор на учебното помагало *Скритата история. Полемии*. Доцентът разчупва рамката на учебника като систематизация на установени знания в дадена научна област. Той подлага на критическа преоценка традиционни национални наративи, тендензиозно индоктринирани категории и рамки. Книгата се нарича учебно помагало, а не учебник тъй като има претенцията да учи на критическо мислене. Тя е заявка на доцента към самостоятелното научно-преподавателско позициониране на професор. Силна заявка по същия вектор са университетските курсове на доц. Дечев, посочени изчерпателно в документацията, сред които бих изтъкнал „Антропология на Европа“ и „Антропология на България“.

Както беше изтъкнато в началото доц. Стефан Дечев, д.н. е единственият участник в обявения конкурс за професор и има място обоснованото предположение, че евентуално други потенциални кандидати са се отказали щом са узнали за кандидатурата на твърде силен претендент. Научните достижения и научните приноси на доц. Стефан Дечев, както беше вече очертано, са безспорни и впечатляващи. Нъчинът по който приносите са формулирани в Самооценката има предимства, но и ограничения или по-точно казано частично недостатъчна експликация, което не смятам за значим недостатък. Някои от основните приноси не са заковнани в един от знаковите трудове. Такъв принос е антропологически и историографски евристичната вътрешна и жизнена връзка на **нация** → **идентичност** → **памет** → **интимност** → **пол** → **храна** → **всекидневие** → **културни значения**. Тук е уместно да обърна специално внимание върху познавателното и социално институционализиране у нас на историческата антропология в контекста на съвременната антропология, на която се спрях в настоящата официална рецензия не случайно. В изгражданата от Дечев историческа антропология има познавателно движение от историята на събитията и идеите към историята на преживяваните форми на живот. Такава е моята интерпретация и всеки който познава добре съвременната антропология разпознава мащаба, който имам предвид.

В съвременна България сме свидетели на твърде притеснителни, меко казано, неблагоприятия. Това се дължи в голяма степен на неавтентично историческо национално самопознание, формирано от фалшива, идеологизирана и зависима от извън научни зависимости историческа наука, историческа социология, историческа антропология, макар

тя да не е била дисциплинарно диференцирана, философия на историята и т.т. В съвременното национално историческо съзнание продължават да функционират митове и предразсъдъци.

Специфична е задачата да се откриват нови факти, което в известен смисъл е преоткриване или разбулване, ако си послужи с любим термин на Хайдегер. Откриването на нови факти е характерен за емпиричните науки научен принос. В някои природни емпирични науки е по-рядко откриването на нови факти, като астро-физиката например, но в социалните и хуманитарни науки като историята, социологията, антропологията, етнологията и т.н. този тип научни приноси са общо взето по-чести и характерни. В трудовете на доц. Дечев, с които участва в конкурса, има впечатляващо множество от нови факти (научни приноси), посочени в авторската Самооценка.

Научни приноси като нови факти са изключени във формалните, нормативните (догматичните) науки и философията като наука. Научните приноси в тези науки се изразяват в поставяне на нов проблем, решение на вече поставен проблем, създаване на нова концептуална схема (координатна система), развитие на дадена теория и създаване на нова теория.

Тези разновидности и типове научни приноси имат естествено място в емпиричните социално-хуманитарни науки, които ни интересуват, и специално в историята и историческата антропология. Откриването на нови факти, посочени предполага концептуалната схема и теоретичен модел(теория).

Тези разновидности на научни приноси имат място в емпиричните науки като класа от науки, които ни интересуват специално. И още по-конкретно изтъквам, че доц. Стефан Дечев има научни приноси, които са отговор на поставени в българската историческата наука проблеми. Той поставя нови проблеми, което е също значим научен принос. Както откриването на нови факти, така и разрешаването на открити проблеми, поставянето на нови проблеми в историческата наука и историческата антропология са значими научни приноси. Откриването на нови факти е невъзможно без координатна система и релевантен теоретичен модел (теория). Очаквам Дечев да се произнесе по моята бележка за необходимостта от експлицитно конкретизиране на посочените от мен тип научни приноси. Повтарям, те са действителни, но е необходимо да се изтъкнат, подобно на новите факти. Не настоявам за изчерпателност, а за отделен пример.

С доц. Стефан Дечев се запознах лично неотдавна. Имал съм няколко ценни и приятни колегиални разговора. Впечатленията ми са отлични. Аз споделям проникателната мисъл на Макс Вебер, че личността е в нейното дело, а личността на учения в неговите книги и

публикации. Към това бавих моята характеристика на интелектуалеца.

Научните постижения и научни приноси на доц. Стефан Иванов Дечев ми дават основания да препоръчам без колебание на членовете на журито да гласуват с ДА за присъжданенето му на университетската длъжност професор.

Това е заслужено признание. То е символен капитал за НБУ. Убеден съм, че веста за успеха на участника в конкурса за професор ще получи одобрението на университетската общност на НБУ и на други университетски среди у нас и в чужбина.

Август-септември 2026 г.

Подпис:

Проф. Георги Фотев